

NOVE KNJIGE

NOLIT-ova »PSIHOLOŠKA BIBLIOTEKA«
Piše: Jelena Stakić

Tek je godina dana otkako je u beogradskoj izdavačkoj kući NOLIT pokrenuta specijalizovana biblioteka namenjena, po rečima izdavača, »zadovoljavanju sve većeg interesovanja najšireg kruga čitalaca za dela iz psihologije i zbog relativnog nedostatka potrebne priručne i prateće literature za studij psihologije«. U prvom kolu objavljeno je dvanaest naslova, u drugome — sedam, a otkriveni su i planovi za naredna kola. Na osnovu svega toga moguće je dati opštiju ocenu načina na koji je biblioteka zamišljena i na koji se ostvaruje, ocenu koja bi išla dalje od konstatacije da biblioteka uspešno ispunjava veliku prazninu u našoj izdavačkoj produkciji i da će dobro doći svima koji se zanimaju za psihologiju.

Podimo od potreba za delima iz oblasti psihologije, odnosno od interesovanja za psihologiju. Potrebe su raznolike: tu su potrebe studenata kojima je neophodna stručna literatura da bi bolje upoznali oblast za koju su se opredelili, zatim potrebe diplomiranih psihologa za delima koji bi ih držala u toku zbiivanja u psihologiji uopšte, i za specijalizovanim delima iz one grane psihologije kojom se profesionalno bave, tu su potrebe laika koji od psihološke knjige očekuju da ih uputi kako da se ponestu s nekom praktičnom teškoćom u životu, ili potrebe radoznalog čitaoca koji želi da bolje upozna svet oko sebe. Izdavač psihološke biblioteke o kojoj govorimo morao je biti u priličnoj neodmici kojim potrebama najpre da iziđe u susret.

Pogledajmo, sada, bez pretenzije da ih sve iscrpno navedemo, koje su praznine u našoj izdavačkoj produkciji kada je psihologija posredi, odnosno čega na našem jeziku nema. — Nema dovoljno udžbenika, priručnika, psiholoških rečnika i enciklopedija; nema mnogih, prigodno ih nazovimo osnovnih, izvornih dela na kojima se temelji razvoj moderne psihologije; nema najvećeg broja psiholoških dela koja su u novije vreme imala odjeka u svetu i koja odslikavaju osnovne probleme čoveka danas; nema popularnih psiholoških pregleda nekog teorijskog ili praktičkog problema; tako reći uopšte nema psiholoških dela iz celovita sveta koji ne spadaju u angloameričke, eventualno francuske i nemačke; nema ni dovoljno domaćih teorijskih dela iz različitih psiholoških oblasti, niti teorijski osmišljenih i zaokrugljenih pregleda istraživačkih nalaza u nas.

To ne znači da od svega što je pomenuto nema ničega. Naprotiv, ima — ali ne dovoljno — i udžbenika, i priručnika, i novih, i domaćih dela; nastojanja naših autora i izdavača da popune pomenute i nepomenute praznine u izdanjima psihološke literature naročito su uočljiva u poslednjih nekoliko godina. Moglo bi se čak reći da su psihologija i granične discipline u velikoj modi kod izdavača, valjda i čitalaca. No, u poređenju sa svetskom psihološkom izdavačkom produkcijom, naša je više nego skromna; uz to, od zaista ogromnog izbora naslova u nas se, u prevodu, pojavljuju i neki koji našu oskudnu ponudu ne obogaćuju dovoljno, dok neka znatno bolja i potrebnija dela ne nalaze izdavača. S koje strane početi s ispunjavanjem ovih praznina — to je verovatno bilo drugo važno pitanje koje su sebi postavili urednici (I. Ivić, Z. Korać, R. Kvašček, D. Pajin, S. Radonjić, M. Stambolić) NOLIT-ove psihološke biblioteke.

Cisto izdavačke probleme nastranu, pogledajmo, na kraju, kako psihološka biblioteka koja je pred nama razrešava ove neodmice oko toga koje potrebe zadovoljiti, koje praznine ispuniti.

Osnovu biblioteke čini jedna već postojeća poveća britanska zbirka knjžica, mahom savsesno urađenih pregleda novijih teorija i istraživačkih nalaza o različitim psihološkim problemima i pristupa različitim granama psihologije. Čitaoca-psihologa one uglavnom uspešno upoznaju sa svojim predmetom, a psiholozima i studentima psihologije mogu korisno da posluže kao uputnice u izvorna dela. Do sada izdatih osamnaest knjžica pogodno se dopunjuju i, u celini gledano, daju dobar presek raznovrsnosti psihološke problematike, teorija i istraživanja u zapadnom svetu. Uzete pojedinačno, ipak, nameću pitanja koliko su svojom sažetošću, obiljem najraznovrsnijih informacija koje donose, a kojima često nedostaje smisljeno uopštavanje, primere naše »opštem čitaocu« koji nije imao prilike da, kao onaj

na Zapadu, postepeno prati dinamičan razvoj psiholoških istraživanja i prateće izdavačke produkcije. Osim toga, ovakvi pregledi brzo zastarevaju, tako da većina dosadašnjih knjžica psihološke biblioteke za koju godinu više neće biti aktuelna — što nije slučaj s važnijim izvornim delima koja ostaju kao manje ili veće prekretnice u psihološkim istraživanjima, a s kojima se, ovako, upoznajemo iz druge ruke.

Ovo, naravno, ne umanjuje vrednost NOLIT-ove psihološke biblioteke danas. Pored toga što je probila led, pored svoje visoko informativne vrednosti, ona, takva kakva je, ima i mnogo dobrih strana: nesumnjivo je da će doprineti razvoju psihološke terminologije u nas, a verovatno će primerom kompetentnog ali nepretencioznog pisanja podstaći i veći broj naših psihologa da se late pera. Najavljena buduća kola u tom su pogledu veoma ohrabrujuća, jer u njima se sve češće javljaju domaći autori.

Svako kolo od šest knjžica malog obima (dosadašnje su obično imale oko 130 stranica) praćeno je i jednim velikim i značajnim izvornim delom, a među njima su i radovi naših psihologa. (Do sada je objavljena opsežna *Psihodijagnostika* Josipa Bengera.) Ovako (kako je zamišljena, biblioteka će koristiti prvotveno psiholozima i studentima psihologije, ali mnogi naslovi će, verujemo, privući i širu čitalačku publiku.

Kevin Veldal: »Društveno ponašanje«

Veću pažnju čitalaca lako može da privuče knjiga Kevin Veldala *Društveno ponašanje* (iz drugog kola), utoliko pre što više knjiga iz ove biblioteke upućuje na nju. Predgovor ovoj knjizi napisao je profesor Nikola Rot, a prevela ju je Slobodanka Milanović-Nahod. O knjizi *Društveno ponašanje* govorimo posebno zato što se ona, za razliku od ostalih, ne ističe (toliko manje-više neutralnim i iscrpnim informativnim pristupom, koliko polemičkim karakterom i ozbiljnošću pitanja koja odražava.

»Verujem da socijalna psihologija može da fascinira, pa želimo da i drugi to otkriju. Kao (takva, ova knjiga nije namenjena socijalnim psiholozima — objašnjava autor, Kevin Veldal. Stoga on ne daje potpun pregled problematike socijalne psihologije, već se zadržava na nekoliko glavnih tema i istraživanja koja doista mogu da fasciniraju čitaoca koji se tek upozna sa socijalnom psihologijom, baš kao i same socijalne psihologije.

Kevin Veldal je psiholog biheviorističke orijentacije, te psihologiju određuje kao nauku o ponašanju. U tim okvirima on traži i predmet socijalne psihologije. Pošto daje kratak istorijat socijalne psihologije, Veldal zaključuje da je ona danas već prilično razvijena, te se uglavnom bavi sopstvenom problematikom, putem sopstvene metodologije; značajno je što se ona bavi, sve više, i sopstvenom etikom.

Ako Veldalova knjiga ima neki značaj koji prevazilazi lepo i kompetentno izlaganje, namenjeno laicima, tema kao što su društveno učenje, jezik i komunikacija, stavovi i predrasude, te grupe, konformizam i pružanje pomoći — onda je taj značaj u autorovom prilično protivurečnom pojmanju etike socijalne psihologije i moguće važnosti koju on pripisuje nalazima socijalnopsiholoških istraživanja.

Opšte je poznato da se socijalni psiholozi, da bi došli do što tačnije slike ljudskog ponašanja u pojedinim situacijama, služe simuliranjem tih situacija i obmanjivanjem svojih ispitanika kako bi se ovi ponašali »stvarno«. Veldal priznaje da bi sam veoma nerado bio subjekt u socijalnopsihološkom istraživanju. Zašto? »Zato što — piše on — socijalni psiholozi sve više postaju najveća banda prevaranata koja radi pod plaštom nauke«.

Naravno, ostaje problem kako dobiti tačne podatke o društveno važnim fenomenima, a tu je i potreba da se s etičkog stanovišta razmotri donošenje odluka o tome da li treba vršiti izvesna istraživanja i, ako treba, kako izlagati njihove nalaze s obzirom na njihove političke reperkusije.

Međutim, smatra Veldal dalje, žalosno bi bilo kada bi se socijalna psihologija ograničila samo na politički sterilne probleme. »Važno je ostati slobodan da bi se postiglo bolje razumevanje socijalnih problema, što dovodi do boljeg uvida u sve oblike društvenog ponašanja, ne samo iz teorijskih razloga, već i zbog moguće primene«, veli Veldal.

On, naime, veruje da nam »bolje razumevanje društvenih pojava omogućava da pokušamo menjanje nabolje društva ili nekih oblika društvenog ponašanja«. Međutim, tuži se on, izgleda da društvo, ili bar »zvanične vlasti«, nisu dovoljno voljni da postupaju prema dokazima koje im pružaju nalazi socijalnopsiholoških istraživanja. To je, s Veldalovog stanovišta, šteta, jer on veruje da je kontrolisanjem modela i uslova socijalnog potkrepljivanja moguće menjati društveno ponašanje nabolje; »isto tako verujem da je, uz pomoć socijalne psihologije kao nauke, moguće oblikovati bolje društvo«, zaključuje on.

Kevin Veldal je samo propustio da kaže ko bi to trebalo da čini, kako i u ime kojih vrednosti; isto tako on ništa ne govori ni o tome da li bi u ta saznanja socijalne psihologije koja mogu da preobrazu svet (nabolje) spadala i ona što ih je pružila pomenuta »najveća banda prevaranata koja radi pod plaštom nauke«, to jest sami socijalni psiholozi...

Vidimo da njegova knjiga *Društveno ponašanje*, i pored dobre volje autora, ništa predlaže rešenja za etičke probleme socijalne psihologije, niti stvarno pokreće relevantna pitanja, već je i sama tek veran odraz zbrke gledišta koja na tom području vlada.